

نیم‌نگاهی به سیاست‌های فرهنگی قبل و بعد از انقلاب

حسین فاطمی اعر

انتشارات نوشتار

سرشناسه	:	فاطمی اطهر، حسین
عنوان و نام پدیدآور	:	نیم‌نگاهی به سیاست‌های فرهنگی قبل و بعد از انقلاب/ حسین فاطمی‌اطهر.
مشخصات نشر	:	تهران: نوشناخت، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	:	۱۶۶ ص: مصور.
شابک	:	۹۷۸-۹۶۴-۸۳۶۶-۱۱-۲
وضعیت فهرست نویسی	:	فیفا
یادداشت	:	کتابنامه
موضوع	:	سیاست فرهنگی -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۴
موضوع	:	Cultural policy -- Iran -- History -- 20th century
رده بندی کنگره	:	DSR۶۵/ف۹ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی	:	۹۵۵/۰۸۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۰۱/۸۹۲

نیم‌نگاهی به سیاست‌های فرهنگی قبل و بعد از انقلاب

حسین فاطمی اطهر

ویراستار فنی و صفحه‌آرا: لعیا هاشمی

ناشر: انتشارات نوشناخت

چاپ نخست: زمستان ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰/۰۰۰ تومان

حق چاپ و نشر محفوظ است.

انتشارات نوشناخت

تلفن: ۰۹۳۸۶۵۸۱۸۷۱ و ۰۹۳۸۹۵۱۵۹۹۳

www.noshenakht.com

info@noshenakht.com

۱۱		مقدمه
۱۷		گام دوم
۳۳		انقلاب اسلامی و سیاست فرهنگی
۳۳		اصول سیاست‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
۳۶		ارزش‌های فرهنگی
۳۹		فرهنگ سیدسید قبل و بعد از انقلاب اسلامی
۳۹		الف) سطح نظام
۴۰		ویژگی‌های حکومت پادشاهی سنتی
۴۵		ب) سطح مشارکت سیاسی
۴۷		مقایسه قبل و بعد از انقلاب
۴۷		رشد علمی و آموزشی
۴۹		فرهنگ و هنر
۵۰		بهداشت و سلامت
۵۱		خدمات‌رسانی
۵۱		بررسی معیشت (وضع موجود جامعه)
۵۳		عوامل دخیل در قضاوت منفی افراد نسبت به وضع خود
۵۷		تاریخچه سینما در ایران
۶۱		سیاست‌ها و خط‌مشی‌ها در سینمای قبل و بعد انقلاب
۶۱		دوره پهلوی دوم
۶۱		حضور زن در سینمای پس از سال ۱۳۱۱ خورشیدی
۷۵		نگاهی به سینمای ایران پس از انقلاب اسلامی
۷۷		سینمای پس از انقلاب در یک نگاه
۷۹		بررسی تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در سینما پس از انقلاب
۹۵		ویژگی‌های ارتباط مؤثر

- ۹۵..... ۱. هم‌گرایی در برابر واگرایی
- ۹۸..... ۲. توجه کردن
- ۹۹..... ۳. لحن صدا
- ۱۰۰..... بازی‌های ارتباط
- ۱۰۰..... ارتباط صحیح و ایجاد صمیمیت
- ۱۰۱..... گام‌های اساسی در برقراری ارتباط مؤثر با اعضای خانواده
- ۱۰۳..... انواع برخورد افراد با یکدیگر (رفتارهای متقاطع- سمی)
- ۱۰۳..... ۱. دستور دادن
- ۱۰۳..... ۲. تهدید، توبیخ کردن
- ۱۰۴..... ۳. نصیحت کردن و تذکر اخلاقی دادن
- ۱۰۴..... ۴. پیشنهاد دادن با ارباب راه‌حل
- ۱۰۵..... ۵. آموزش دادن و بحث منطقی کردن
- ۱۰۶..... ۶. قضاوت کردن
- ۱۰۶..... ۷. موافقت کردن
- ۱۰۷..... ۸. تحقیر کردن
- ۱۰۷..... ۹. وانمود کردن به تشخیص مشکا
- ۱۰۸..... ۱۰. تخریب به زبان تأیید
- ۱۰۸..... ۱۱. بازجویی و تفحص
- ۱۰۹..... ۱۲. مهارت حرف را عوض کردن
- ۱۱۰..... ۱۳. حرف دل را زدن
- ۱۱۰..... ۱۴. بهره‌گیری از گشاینده‌ها
- ۱۱۰..... ۱۵. گوش دادن فعال
- ۱۱۳..... حاکمیت پهلوی دوم و سینما
- ۱۱۳..... رویاسازی در سینمای دهه ۳۰
- ۱۱۴..... سینمای ایران دهه ۴۰
- ۱۱۶..... سینمای دهه ۵۰ تا سال ۱۳۵۷
- ۱۱۷..... سینمای دهه ۶۰
- ۱۱۸..... سینما در دوره سازندگی
- ۱۲۰..... سینما در دوره اصلاحات
- ۱۲۲..... تأثیر جنگ بر سینمای ایران در دهه ۶۰

۱۲۵	بررسی سیاست‌های فرهنگی بر نشر و چاپ در ایران
۱۲۵	پیشینه صنعت چاپ در ایران
۱۲۶	اهداف و سیاست‌ها و ضوابط نشر کتاب
۱۲۶	ماده ۱ - هدف
۱۲۶	ماده ۲ - اصول و سیاست‌ها
۱۲۶	ماده ۳ - الف) سیاست‌های ایجابی و اثباتی
۱۲۸	ب - حدود قانونی
۱۳۰	ماده ۴ - هیأت نظارت بر اجرای ضوابط نشر کتاب
۱۳۰	ماده ۵ - هیأت نظارت بر نشر کتاب‌های کودکان و نوجوانان
۱۳۱	ماده ۶ - مسئول اجرا
۱۳۳	موانع و مشکلات نشر در ایران قبل و بعد از انقلاب
۱۳۳	موانع و مشکلات سال ۱۳۵۷
۱۳۳	الف) ضعف فرهنگی
۱۳۳	ب) ضعف اقتصادی
۱۳۴	ج) ضعف اجتماعی
۱۳۴	مشکلات اصلی نشر کتاب در ایران تا سال ۱۳۵۷
۱۳۵	موانع و مشکلات پس از سال ۱۳۵۷
۱۳۵	وضعیت نشر کتاب در دهه ۶۰
۱۳۶	مشکلات فنی نشر کتاب در دهه ۶۰
۱۳۶	وضعیت نشر در سال‌های (۷۶-۸۱)
۱۴۳	جایگاه زنان در ایران
۱۴۴	حقوق زنان در اسلام
۱۴۵	حقوق سیاسی - اجتماعی زنان، قبل از پیروزی انقلاب اسلامی
۱۴۵	۱) انتخابات بانوان
۱۴۷	۲) نگرش دولتمردان پهلوی به زن
۱۴۸	۳) اشتغال زنان
۱۴۸	۴) حقوق فرهنگی
۱۵۲	حقوق سیاسی - اجتماعی زنان پس از پیروزی انقلاب اسلامی
۱۵۲	۱) مشارکت زنان در شکل‌گیری و پیروزی انقلاب اسلامی

- ۱۵۳..... (۲) حضور در همه‌پرسی و رأی‌گیری
- ۱۵۳..... (۳) مشارکت زنان از آغاز برنامه اول توسعه تاکنون
- ۱۵۵..... (۴) سازمان‌های ویژه زنان
- ۱۵۷..... (۵) حقوق اجتماعی (اشتغال)
- ۱۵۸..... (۶) حقوق فرهنگی، آموزشی و هنری
- ۱۶۰..... اصل دهم قانون اساسی زن و خانواده
- ۱۶۰..... مقایسه‌ای اجمالی جایگاه بانوان قبل و بعد از انقلاب
- ۱۶۳..... فهرست منابع

مقدمه

فرهنگ منوله پیچیده و مناقشه‌انگیز است و در اکثر زبان‌ها معانی متعددی دارد. فرهنگ در گذشته، بشری‌تر مفهومی مرتبط با معنی یا امری معنوی یا رخدادی فراخس بوده است. همچنین گاه در معنای ادب، عقل و ادراک به‌کاررفته است.

برخی از متفکران غربی مفهوم فرهنگ را در ویژگی‌های تاریخ جستجو می‌کنند و با تغییرات اجتماعی برای آن مفهومی جدید قایل می‌شوند.

ایده فرهنگ به‌دلیل تشددنظر و تفاوت‌های زیربنایی در موضوعاتی چون جامعه‌شناسی، باورهای دینی، آداب و رسوم و تاریخ ملل، بیش‌ازحد مبهم باقی مانده است. درست است که شکی، در محوریت فرهنگ و مفهوم آن در جوامع بشری وجود ندارد، اما از منظر روش‌شناختی و به‌دلیل تشددها و آبشخورهای موجود در عرصه‌های فرهنگی، همچنان نقاط ضعفی در مفهوم‌سازی و رسیدن به تعریف واحد، برای توصیف فرهنگ وجود دارد.

چه‌بسا جایگاه فرهنگ بین یک متغیر مستقل و قدرتمند فراست جامعه و یک متغیر وابسته به نهادهای اجتماعی مادام در نوسان است ازاین جهت در نظریه‌های جامعه‌شناختی و روش‌شناختی مختلف، مقوله فرهنگ از یک محرک اولیه تا دیدگاه دیگری که مقابل آن محسوب می‌شود، تقلیل می‌یابد و مادام در تغییر می‌باشد.

تقریباً می‌شود گفت: ماهیت فرهنگ متغیر است. این واژه به نوعی به مفاهیم و ایده‌هایی مربوط می‌شود که در همه علوم انسانی و علوم اجتماعی به وجود می‌آیند.

در کتاب فرهنگ / تند/یی ادوار برنت تایلور که در سال ۱۸۷۱ میلادی منتشر شده تقریباً اولین تعریف علمی را از فرهنگ ارائه داده است. او در مردم‌شناسی پیش‌کسوت بوده است. به اعتقاد تایلور، فرهنگ یا تمدن با مفهوم گسترده‌ای که در قوم‌نگاری دارد، مجموعه پیموده‌ای است از دانش‌ها، باورها، هنر اخلاقیات، حقوق، آداب و رسوم و دیگر عادات و توانایی‌هایی که انسان به عنوان عضوی از جامعه آن را دارا است.

همه جوامع و مردم دارای فرهنگ هستند، نکته این است که فرهنگ وجه تمایز انسان از حیوان است. نکته قابل توجه و تأمل این است که فرهنگ امری اکتسابی است نه صرفاً وراثتی، بنابراین امری آفرینی است.

فرهنگ شامل تمامی اموری می‌شود که بشر آن‌ها را خلق می‌کند و به نسل‌های آینده آموزش و انتقال می‌دهد، نسل‌های حوالی از انسان‌ها آن‌ها را می‌آموزند و دانش خود را به دیگران انتقال می‌دهند.

بشر به دلیل برخورداری از این نعمت ویژه (فطری، اکسالی) برخلاف موجودات دیگر می‌تواند خود را بازآفرینی کند.

انسان‌ها ابزار، قواعد و الگوهای می‌سازند و زندگانی خود را با آن وفق می‌دهند بدین ترتیب انسان هم برده و ارباب خویش است.

از میان جامعه‌شناسان معاصر، آنتونی گیدنز می‌گوید:

«فرهنگ عبارت است از ارزش‌هایی که اعضای یک گروه معین دارند،

هنجارهایی که از آن پیروی می‌کنند و کالاهای مادی که تولید می‌کنند».

براساس این تعریف فرهنگ به مجموعه شیوه‌های زندگانی اعضای یک جامعه اطلاق می‌شود و چگونگی لباس پوشیدن حتی رسوم ازدواج و زندگی خانوادگی، الگوهای رفتاری، مراسم‌های مذهبی، سرگرمی‌ها و اوقات فراغت اعضای آن جامعه را در برمی‌گیرد.

در حقیقت می‌توان گفت: آنچه برای انسان اهمیت ویژه دارد همان فرهنگ است و آنچه را انسان در روز و شب برای خود تداعی می‌کند و دغدغه ذهنی او را تشکیل می‌دهد و بری رسیدن به آن کنجکاوی می‌کند همان فرهنگ اوست. فرهنگ مقوله‌ای ترکیبی و تنوعی از رفتارهای آموخته‌شده و محصولات آن در یک متن اجتماعی جامعه است، لذا فرهنگ مبتنی بر محیط زیستن خویش است.

اکنون این واقعیت به‌خوبی قابل درک است که مقوله فرهنگ اهمیتی محوری در تمامی عرصه‌های زندگی بشر دارد این موضوع تحت تأثیر تحولات سریع و گوناگون در ابعاد مختلف حیات انسان‌ها و ظهور گرایش‌های جدید در علوم اجتماعی پذیرفته‌شده است که بدون رجوع به فرهنگ و موضوعات فرهنگی نمی‌توان دریافتی درست و دقیق از مسائل و موضوعات زندگی ارایه کرد و کم‌تر موضوعی را می‌توان یافت که به‌نحوی به فرهنگ مرتبط نباشد. فرهنگ حتی در بطن و صورت موضوعات اجتماعی سیاسی و اقتصادی وارد شده است.

این چرخش قابل‌ملاحظه و توجه جدی مسئولان و ادیبان جامعه می‌باشد. اهمیت فرهنگ اکنون از نقشی که برای آن در زمینه همبستگی اجتماعی، سیاسی و حتی اقتصادی ایجاد انگیزه و تحول و پیشرفت، حل مشکلات اجتماعی و پر کردن اوقات فراغت و غیره را متصور می‌توان دانست که اکنون در جوامع بشری این دغدغه، بسی فراتر رفته است.

امروزه سرنوشت کشورها کاملاً با تحولاتی که در عرصه فرهنگ در سطوح ملی و فراملی رخ می‌دهد، پیوند خورده است. کشورها، ملت‌ها و حتی دولت‌ها در جهان متغیر کنونی وارد فضایی شده‌اند که اقدامات و فعالیت‌هایشان به‌طور اجتناب‌ناپذیری تحت تأثیر تحولات عرصه فرهنگ قرار می‌گیرد. مدیریت فرهنگ یکی از نیازهای اساسی کشورها در وضعیت کنونی و نه تنها اکنون به‌عنوان یک رشته علمی جایگاه خاصی در نظام آموزش کشورها قرار دارد بلکه تبدیل به یک هنر و مهارت و کسب مهارت‌ها در زمینه مدیریت فرهنگی^۱ جامعه حتی فراتر از یک رشته تبدیل شده است.

درحقیقت کشوری در جهان یافت نمی‌شود که در عرصه فرهنگ دست به مدیریت نزنند. بنابراین مهندسی فرهنگی در تمامی کشورها و یا مراکز برای برنامه‌ریزی و نظارت بر فعالیت‌های فرهنگی در سازمان‌ها و دستگاه‌ها برای پیگیری و انجام دادن فعالیت‌های فرهنگی، امری اجتناب‌ناپذیر است. هرچند تعریف دامنه و گستره فعالیت‌های فرهنگی و مقولات مرتبط با آن در کشورها از منظرگاه مدیریت کشورها قابل طرح و بحث است و تحت تأثیر شرایط اقتصادی و توسعه سیاسی و اجتماعی خاص ناشی از سیاست‌های فرهنگی مدیران آن جامعه می‌باشد.

در کشور ما، پس از پیروزی انقلاب اسلامی خصوصاً در دو دهه اخیر مقوله فرهنگ از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است. جنگ تحمیلی و تحولات و تغییرات گسترده در عرصه فرهنگ به وقوع پیوسته است انقلاب اسلامی در سال ۵۷ با آرمان‌ها و اهداف فرهنگی خود به برپایی نظامی منجر شد که باید برای تحقق آن دست به نهادینه‌سازی، سازمان‌دهی و مهندسی بر اساس مفاهیم دینی برپا می‌شد. سازمان‌دهی فرهنگ و امور مرتبط با آن پس از

انقلاب اسلامی با تمام اهمیتی که داشت و با تمام تلاش‌هایی که صورت گرفت با فرازونشیب‌های زیادی مواجه شد و درمجموع آن‌گونه که باید با اصول مترقیه اسلام عزیز همسو می‌گشت را و اهداف مشخصی دنبال می‌نمود متأسفانه جاری‌وساری نشد.

سازمان‌ها و دستگاه‌های فرهنگی متعددی پس از انقلاب اسلامی تأسیس شد و اهداف متنوعی را در سرلوحه کار خود قرار داد. آنچه پس از چهار دهه براساس نتایج به‌دست‌آمده از بررسی‌های انجام‌شده سازمان‌های فرهنگی و فعالیت‌های فرهنگی در عرصه‌های گوناگون با حضور اندیشمندان می‌بایست برخوردار شویم؛ همچنان برخوردار نشده. برای بازنگری این مسأله امری اجتناب‌ناپذیر است اگرچه تعابیر مختلفی از عبارت مهمانی فرهنگی در جامعه ایران رایج شده است اما درمجموع، عبارت مدیریت فرهنگی همان جابجایی قابل‌فهم و قابل‌دسترسی برای همه افرادی است که دغدغه این موضوع را در ذهن روح و رفتار خود پرورش دادند.

به‌هرحال هرگونه تلاش در زمینه به‌زمان رسیدن و به‌سامان رساندن مدیریت فرهنگی و ایجاد مهندسی فرهنگی میزان شناخت از جامعه و چگونگی تغییر فرهنگ‌ها و خرده‌فرهنگ‌های غلط به فرهنگ‌های صحیح و درست را می‌طلبد. علیرغم اهمیت این موضوع متأسفانه مطالعات و تحقیقات انجام‌شده در زمینه مدیریت فرهنگی در ایران بسیار محدود بوده است، ازجمله شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارت ارشاد اسلامی و سازمان تبلیغات اسلامی و حوزه‌های علمیه و پژوهشگاه‌های دانشگاهی همچنان بر این موضوع پافشاری و تلاش‌های مجدانه کرده‌اند که قابل‌تقدیر و تشکر است اما همچنان در این زمینه کار بسیار سخت و غامض مانده است بررسی کمی و کیفی مطالعات انجام‌شده در زمینه مدیریت فرهنگی در ایران نشان می‌دهد که در جامعه علمی ایران و در زمینه‌های مطالعاتی و میدانی به‌صورت جدی موردتوجه محققان و

پژوهشگران قرار نگرفته است ما در این کتاب تلاش کرده‌ایم که چند مؤلفه از موضوعات فرهنگی ایران را در گذشته و حال مورد بررسی و مقایسه نسبی قرار دهیم و با ارزیابی نیم‌نگاهی به فرهنگ ایران گذشته و اکنون داشته باشیم. امید است خداوند متعال و همه خوانندگان عزیزی که محبت به مطالعه این اثر دارند ما را مفتخر بر تکمیل کردن این مفهوم داشته باشند.

حسین فاطمی اظهر

زمستان ۱۳۹۷